

DOI:10.35774/app2022.03.055
УДК 341.1

Володимир Літкевич,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінальних розслідувань
навчально-наукового інституту економічної
безпеки та митної справи Державного
податкового університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9197-9215>

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ – ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Проаналізовано процес формування міжнародної системи протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму (далі – ПВК/ФТ). У контексті захисту цілісності міжнародної фінансової системи обґрунтовано власне бачення терміна «фінансові розслідування», виокремлено в міжнародно-правових договорах норми права, які, на його думку, формували у світовій спільноті усвідомлення особливостей проблематики відмивання коштів, заклали основи міжнародної системи ПВК/ФТ та визначали напрямки міжнародного співробітництва у цій сфері.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, фінансове розслідування, ПВК/ФТ – протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, конвенція, ФАТФ, ООН, Рада Європи, рекомендації ФАТФ.

Litkevych V.

International cooperation in financial investigations – formation of the basic elements

The article analyzes the process of formation of an international system for combating money laundering and terrorist financing (hereinafter – AML/CFT). In the context of protecting the integrity of the international financial system, the author substantiates his own vision of the term «financial investigations», highlights the norms of law in international legal treaties, which, in his opinion, formed the world community's awareness of the peculiarities of the problem of money laundering, laid the foundations of the international AML/CFT system and determined the directions of international cooperation in this field.

Keywords: international cooperation, financial investigation, AML/CFT – combating money laundering and terrorist financing, convention, FATF, UN, Council of Europe, FATF recommendations.

Постановка проблеми. Сьогодні через міжнародну систему передавання інформації та платежів СВІФТ (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications) здійснюється понад 1 млн транзакцій на день, в яких беруть участь біля 11 000 банків з 200 країн світу. У звіті про транснаціональну безпеку Мюнхенської конференції з безпеки обсяг відмитих коштів у світі у 2018 р. оцінювався в 1,7–4,2 трлн дол. США [1, с. 40].

Виявити у цьому транснаціональному потоці банківських операцій «брудні» кошти, вилучити їх у злочинців – це та глобальна проблема, яку міжнародне співтовариство прагне вирішити вже понад сорок років шляхом формування відповідних механізмів протидії таким злочинам. Один із елементів таких механізмів – міжнародне співробітництво у фінансових розслідуваннях, основне завдання якого – позбавлення злочинців їхніх доходів.

Термін «фінансові розслідування» сьогодні активно використовується в різноманітних міжнародних документах, у наукових дослідженнях і в повсякденному житті. Простежуються певні відмінності щодо сфери застосування цього поняття, його предмета, суб'єктів. Згідно з аналізом цього терміна, що запропонували науковці Національної академії внутрішніх справ, можна виокремити:

- 1) фінансові розслідування як збирання, закріплення, усебічний розгляд, вивчення фінансової звітності та відстеження фінансових операцій, з метою виявлення протиправних діянь;
- 2) фінансові розслідування як особливий вид аналізу фінансової складової злочинної діяльності, який допомагає правоохоронним органам розслідувати злочини, пов'язані з рухом фінансових ресурсів і слідами у вигляді фінансової інформації;

3) фінансові розслідування як вид послуг-форензик суб'єктів приватного сектору економіки, зокрема консалтингових компаній, щодо виявлення та зменшення ризиків виникнення шахрайства, незаконних дій та неетичної поведінки у сфері господарської діяльності [2].

У контексті міжнародного співробітництва, мета якого – захист цілісності світової фінансової системи та позбавлення злочинців їхніх доходів, особливого значення набуває фінансове розслідування першого виду, а саме: збирання, закріплення, усебічний розгляд, вивчення фінансової звітності та відстеження фінансових операцій, з метою виявлення конкретних осіб, активів, кримінальних мереж та асоціацій, відстеження певної діяльності або операції, встановлення зв'язків між особами та потенційними злочинними доходами і предикатними злочинами, а також визначення тенденцій та типології відмивання коштів і фінансування тероризму.

Налагодження ефективного, побудованого на єдиних стандартах, міжнародного співробітництва у фінансових розслідуваннях країн, які сьогодні мають не тільки різну структуру правових, адміністративних, операційних і фінансових систем, а й відрізняються культурою та традиціями ведення бізнесових операцій є проблемою, яку ще міжнародній спільноті належить вирішити у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика протидії відмиванню коштів в аспекті захисту фінансових інтересів міжнародних спільнот відображена у дослідженнях зарубіжних авторів, таких як: Роберт Керт, Герхард Даннекер, Марія Каяфа-Гбанді, Шандор Мадаі, Вінченцо Карбоне, Валентін Мірішан, Северін Глазер, Беата Баран.

У вітчизняній науці окремі аспекти міжнародної системи протидії відмиванню коштів досліджували О. Бандурка, К. Бисага, О. Калганова, М. Колдовський, В. Коваленко, Д. Манько, Л. Кривонос, О. Київець, С. Цебренько, М. Худокормова та ін.

Водночас все ще недостатньо вивчені питання феномена формування і функціонування міжнародної (глобальної) системи ПВК/ФТ, в рамках якої протягом історично короткого періоду (тридцять років) відбулися і відбуваються тектонічні зміни в національних системах боротьби з відмиванням коштів.

Мета дослідження полягає в тому, щоби проаналізувати історію становлення та особливості специфічного механізму формування з різноманітних національних правових, адміністративних та операційних систем єдиного глобального режиму протидії відмиванню коштів, яке є складним явищем із чітко вираженим міжнародним виміром.

За відносно короткий проміжок часу боротьба з відмиванням грошей стала предметом багатьох законів, міжнародних документів і наукових досліджень. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених проблемі протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, є актуальні аспекти цієї теми, які ще недостатньо відображені в юридичній літературі [3, с. 8].

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблематика ПВК виникла порівняно недавно. З юридичної точки зору, явище відмивання грошей не мало самостійного значення до початку 1980-х років. Лише значне зростання глобальної торгівлі наркотиками, яка здійснювалася під прикриттям організованої злочинності, відсутність успіху в розслідуванні подібних злочинів правоохоронними органами поставили за ініціативою США проблему ПВК у центр уваги національних і міжнародних інтересів [4, с. 7].

Це відбулось у зв'язку з тим, що міжнародна спільнота усвідомила небезпеку, яку несе для стабільності міжнародної фінансової системи явище відмивання злочинних доходів, та прагнення провідних країн світу створити дієвий міжнародний механізм формування єдиної світової системи ПВК / ФТ.

Зазначимо, що одним з перших міжнародних документів, в якому порушувалося питання боротьби з відмиванням грошей, була Рекомендація № R (80) 10 Комітету Міністрів Ради Європи країнам – членам «Про заходи протидії передачі та збереження коштів кримінального походження», прийнята 27 червня 1980 р. на 321 засіданні заступників Міністрів [5].

У преамбулі цього міжнародного документа зазначено, що причиною прийняття Рекомендації є велика кількість актів кримінального насильства, зокрема напади та викрадення, які породжують занепокоєння громадськості, а також переказ з однієї країни в іншу коштів кримінального походження та їх наступне відмивання шляхом залучення в економічну систему. Відмивання злочинних коштів сприяє вчиненню подальших злочинних дій і поширенню цього явища на національному і міжнародному рівнях.

Країнам-членам рекомендовано проводити спільну політику в цій сфері шляхом координації та посилення дій щодо подолання проблеми відмивання коштів кримінального походження. Відповідно до цього документа, основну превентивну роль у протидії відмиванню коштів виконують не правоохоронні органи, а банківська система країн-членів. Банкам рекомендувалося: знати осіб, з якими вони ведуть справу; вести запис серійних банкнот, які поступають в обіг внаслідок злочинного діяння.

Уряди держав-членів зобов'язувалися: сприяти заходам, які вживає їхня банківська система з метою протидії відмиванню коштів; налагоджувати тісне національне та міжнародне співробітництво, зокрема за допомогою Інтерполу, між банками та відповідними органами щодо обміну інформацією про обіг банкнот, які використовувалися у зв'язку з кримінальними правопорушеннями, та у відстеженні їх переміщення; створити механізми, які дають змогу банкам шляхом систематичного порівняння або шляхом вибіркової перевірки звертатися до переліку банкнот, які використовуються у зв'язку з кримінальними правопорушеннями, коли банкноти оплачуються.

Зазначений документ поширював свою дію лише на 21 західноєвропейську країну-члена Ради Європи, тобто мав чіткий регіональний характер. Його прийняття стало можливим, тому що його підписали представники країн з ідентичними політичними (демократичними) й економічними (ринкова економіка) системами, з гарантованими основними правами людини і свободами, уряди яких у своїй діяльності дотримувалися принципу верховенства права. Проте й серед такої однорідної політико-економічної спільноти положення Рекомендації на той момент було сприйнято не однозначно, про що свідчить зроблена після її прийняття заява представника Ірландії. Застосувавши статтю 10.2.с правил Порядку проведення засідань заступників міністрів, він наголосив, що його Уряд залишає за собою право самому вирішувати, чи дотримуватися положень Рекомендації.

Згідно зі змістом цього міжнародного документа, в ньому можна виокремити три частини: у першій визначається проблема, яка постала перед країнами-членами, друга – рекомендації державам членам щодо їхніх дій з подолання цієї проблеми, в третій конкретизується спосіб, в який мають діяти суб'єкти національного права для протидії відмиванню коштів, що отримані злочинним шляхом.

Виконання Рекомендації забезпечувалося певним механізмом, передбаченим ст. 15(в) Статуту Ради Європи. Відповідно до її положення Комітет Міністрів наділений правом «попросити уряди країн-членів інформувати його про заходи, вжиті ними щодо таких рекомендацій» [6]. Перелічені три частини документа разом з контрольною функцією Комітету Міністрів були своєрідним прикладом дієвого механізму міжнародного співробітництва, направленого на адаптацію національного законодавства країн до певних єдиних стандартів вирішення конкретної проблеми.

Наступним міжнародним документом, присвяченим проблемі боротьби з відмиванням грошей, була Віденська Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, прийнята 20 грудня 1988 р. [7].

У преамбулі Конвенції міжнародна спільнота чи не вперше сформулила бачення загрози, яку породжують доходи, отримані в результаті незаконного обігу наркотичних засобів. Вона полягала в тому, що великі прибутки й фінансові кошти дають змогу транснаціональним злочинним організаціям проникати в урядові механізми, законну торговельну і фінансову діяльність і суспільство на всіх його рівнях, розкладати і підірвати їх.

З набуттям чинності цим міжнародно-правовим актом було закладено основи для міжнародного співробітництва у фінансових розслідуваннях, тому що головною метою конвенції було задекларовано не кримінальне переслідування злочинців, а намір «позбавити осіб, які займаються незаконним обігом, доходів, одержуваних від злочинної діяльності, і тим самим усунути головний мотив, який спонукає їх до цього». Викорінення незаконного обігу наркотичних засобів проголошено колективним обов'язком усіх держав, виконання якого – необхідна координація зусиль у межах міжнародного співробітництва.

У ст. 3 Конвенції (Правовідносини і санкції) пропонується сторонам визнати кримінальними злочинами згідно зі своїм законодавством поряд з діями щодо наркотичних засобів, також операції з доходами та майном, отриманим у результаті вчинення операцій з наркотиками, а саме: приховування справжнього характеру доходів або майна, їх використання, підбурювання або причетність до правопорушення.

Незважаючи на те, що в Конвенції не передбачався термін «Відмивання грошей», визначені ознаки операцій з доходами та майном, що отримане внаслідок правопорушень, були взяті за основу в подальших міжнародно-правових документах та інкорпоровані в національне законодавство багатьох країн для визначення злочину відмивання.

Значне місце в подальших статтях Конвенції відведено різноманітним аспектам міжнародного співробітництва сторін, зокрема щодо: конфіскації як наркотичних засобів, так і доходів; взаємної юридичної допомоги (збір доказів, показань, ознайомлення з матеріалами судових справ, проведення обшуків, арештів); підвищення ефективності правоохоронних заходів.

У ст. 9 (Інші форми співробітництва та підготовка кадрів) дається опис окремих напрямів міжнародного співробітництва, які можна віднести до фінансових розслідувань – діяльності, завдяки якій пе-

редбачається позбавляти осіб, що займаються незаконним обігом наркотиків, доходів, одержуваних від злочинної діяльності. Сторонам пропонується співпрацювати в розслідуванні правопорушень, що мають міжнародний характер, з метою виявлення переміщення доходів або власності, отриманих внаслідок вчинення таких правопорушень; виявлення і спостереження за обігом доходів і власності, отриманих внаслідок вчинення правопорушень, засобів, які використовувалися або призначалися для використання під час вчинення правопорушень; методів передачі, приховання або утаювання таких доходів, власності і засобів; збору доказів; сучасних правоохоронних методів.

Рада Європи 8 листопада 1990 р. прийняла Страсбурзьку Конвенцію про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності [8]. Згідно з преамбулою цієї Конвенції боротьба з тяжкими злочинами, що стали зростанням міжнародної проблеми, вимагає застосування сучасних і ефективних методів на міжнародному рівні. Один з таких методів – позбавлення злочинців доходів, отриманих злочинним шляхом. І для досягнення цієї мети необхідно створити життєздатну систему міжнародного співробітництва фактично у фінансових розслідуваннях.

Особливістю Конвенції є те, що її положеннями вперше:

– знято рамки з предикатного злочину, до якого віднесено будь-які кримінальні злочини, в результаті яких виникають доходи, що можуть стати предметом злочину – відмивання. Основною санкцією в боротьбі з відмивання коштів, як і в попередній конвенції, передбачається конфіскація або захід, призначений судом після розгляду справи щодо кримінального злочину чи кримінальних злочинів, результатом якого має бути остаточне позбавлення власності.

Предметом такого покарання визначаються доходи як економічна вигода, набута злочинним шляхом, та засоби, які використовуються або можуть використовуватися будь-яким чином, повністю або частково, для вчинення кримінального злочину чи кримінальних злочинів;

– сформовано своєрідний принцип ефективності боротьби з відмиванням, згідно з яким сторонам пропонується вживати необхідних заходів, щоб її національні уповноваженні органи мали повноваження і процесуальну здатність виявляти доходи, що отримуються в результаті вчинення кримінальних злочинів, та застосовувати щодо них конфіскаційні заходи;

– введено принцип самостійності злочину відмивання, згідно з яким до відповідальності потрібно притягати осіб, які його здійснили незалежно від того, чи вони вчинили предикатний злочин, або чи підлягає предикатний злочин юрисдикції Сторони.

Запорукою успішної боротьби з відмиванням відповідно до Конвенції вважається міжнародне співробітництво сторін, різним аспектам якого присвячена більшість її положень, зокрема третя глава Конвенції, яка складається з таких розділів: принципи міжнародного співробітництва; допомога у проведенні розслідування; прелімінарні заходи; конфіскація; відмова від співробітництва та відстрочка співробітництва; повідомлення і захист прав третіх сторін; процедурні та інші загальні правила.

У ст. 7 Конвенції сформовано загальні принципи й заходи в галузі міжнародного співробітництва у боротьбі з відмиванням:

– принцип широкої співпраці сторін Конвенції під час розслідування і судового розгляду справ, що стосуються конфіскації засобів і доходів;

– принцип спроможності Сторін виконувати прохання іншої Сторони щодо заходів: а) з конфіскації доходів або засобів, або конфіскації доходів у вигляді вимоги сплати грошової суми, еквівалентної вартості доходів; б) допомоги у проведенні слідства та прелімінарних заходів з метою використання будь-якої форми конфіскації.

Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. затверджено Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності [9]. Метою Конвенції визначено сприяння співробітництву в справі більш ефективного попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею. Особливістю цього універсального міжнародно-правового документа є те, що в ньому вперше в ст. 6 використано термін «Відмивання доходів» і поставлена вимога до міжнародної спільноти вжити заходів, щоб визнати це діяння кримінально караним, якщо воно вчинено навмисно. Визначення дій, які належать до злочину відмивання повторюють відповідні визначення Віденської Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і Страсбурзької конвенції про відмивання доходів від злочинної діяльності.

У ст. 7 Конвенції деталізовано бачення ООН системи міжнародного співробітництва у фінансових розслідуваннях. Державам-учасникам Конвенції рекомендується:

– встановити всеосяжний внутрішній режим регулювання і нагляду щодо банків і небанківських фінансових установ, а також інших органів, які особливо уразливі з погляду відмивання коштів – такий режим ґрунтуватиметься на вимогах щодо ідентифікації особи клієнта, ведення звітності та надання інформації про підозрілі угоди;

– забезпечити адміністративні, регульовальні, правоохоронні й інші органи, які ведуть боротьбу з відмиванням коштів повноваженнями здійснювати співробітництво й обмін інформацією на національному і міжнародному рівнях;

– заснувати підрозділ з фінансової оперативної інформації, що буде діяти як національний центр для збору, аналізу і поширення інформації, що стосується можливих випадків відмивання коштів;

– встановити контроль за переміщенням готівкових коштів і відповідних оборотних інструментів через їхні кордони;

– врахувати у своїй діяльності відповідні ініціативи регіональних, міжрегіональних і багатосторонніх організацій, спрямованими проти відмивання коштів;

– розвивати і заохочувати глобальне, регіональне, субрегіональне й двостороннє співробітництво між судовими і правоохоронними органами, а також органами фінансового регулювання з метою боротьби з відмиванням коштів.

Необхідно зазначити, що норми наведених вище міжнародних документів мають чітко виражений рекомендаційний характер, тобто їх положення не наділені обов'язковою силою. Порушення приписів цих норм державами-суб'єктами міжнародного права не породжує міжнародно-правової відповідальності. Щодо цих актів у західній юридичній літературі виникла концепція так званого «м'якого права» [10], автор якої – нідерландський юрист І. Зайдль-Гогенвельдерн – стверджував, що лише такі норми, що формулюються в рекомендаційних актах міжнародних організацій, можуть бути єдиним засобом для створення міжнародного регулювання транснаціональних відносин.

Подібні міжнародні документи, набули сьогодні значного поширення. Їхня поява зумовлена необхідністю: оперативного прийняття рішень з того чи іншого питання міжнародного життя; оцінки певної події, що відбулася в міжнародних відносинах; викладення можливого підходу до вирішення конкретної проблеми. Норми «мягкого права», на відміну від, якщо можна так висловитися «твердого права», не породжують чітких прав та обов'язків, а надають лише загальну установку, якої, тим не менш, суб'єкти повинні дотримуватися [11, с. 36].

Ці акти суттєво впливають на міждержавні економічні відносини, сприяють прогресивному розвитку чинних норм міжнародного права. Правила, що містяться в міжнародних документах, мають сприяти утвердженню одноманітних форм, методів і умов міждержавного співробітництва з метою створення єдиного порядку національно-правового і міжнародно-правового регулювання особливо складних явищ міжнародного життя з чітко вираженим транснаціональним характером.

Значення цих документів полягає в тому, що вони формують нові, найбільш доцільні правила поведінки і виступають як допоміжні засоби для вироблення нових міжнародно-правових норм. Їхня регулятивна сила ґрунтується на авторитеті міжнародних організацій або держав, які створили ці акти.

Однак суттєвим недоліком розглянутих міжнародних документів, була на той час відсутність чітких механізмів інкорпорації їхніх норм у національне законодавство. Існував значний розрив між датою підписання документа, його наступною ратифікацією і набуттям чинності. Положення цих документів, за деякими винятками, також не передбачали чітких механізмів перевірки ефективності застосування їхніх положень. Будь-які дії міжнародної організації щодо спонукання виконувати приписи подібного міжнародного документа в цій сфері могли бути розцінені як порушення суверенітету відповідної держави.

Таким чином, незважаючи на набуття цими документами чинності, авторитет міжнародних організацій, які їх розробили, станом на кінець 80-х років минулого століття продовжували існувати держави з різномірними національними правовими режимами фінансової діяльності, багато з яких були до того ж бенефіціарами відмивання коштів, отриманих від злочинної діяльності.

Такий стан речей вступав у протиріччя з потребами захисту глобальної фінансової системи від ризиків, які породжували нелегальні доходи добре організованої транснаціональної злочинності. Усвідомлюючи небезпеку, країни Великої сімки (Франція, США, Великобританія, ФРН, Японія, Італія, Канада і ЄЕС) у липні 1989 р. під час зустрічі в Парижі за ініціативою Президента Франції прийняли рішення: «Скликати робочу групу з фінансових заходів, в якій будуть представлені країни учасники G7 та інші країни, зацікавлені в цій проблемі. Її завданням буде оцінка результатів вже розпочатої співпраці щодо протидії використанню банківської системи та фінансових установ для відмивання грошей, та розгляд до-

даткових превентивних заходів у цій сфері, включаючи коригування законів та нормативних актів, з метою покращення взаємної правової допомоги між державами. Першу зустріч цієї робочої групи запланувати у Франції і її доповідь має бути підготовлена до квітня 1990 року» [12].

Ця спеціальна робоча група з фінансових заходів отримала назву FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering). Уже у 1990 р. було підготовлено першу редакцію заходів протидії використанню банківської системи та фінансових установ для відмивання коштів. Документ отримав назву Рекомендації ФАТФ. Основна увага в ньому приділялася заходам протидії відмиванню коштів, отриманих від торгівлі наркотиками. З метою визначення ефективності імплементації рекомендацій у 1992 р. запроваджено оцінку систем протидії відмиванню коштів злочинного походження на міжнародному рівні, відправною точкою якої став перший раунд взаємних оцінок.

У 1996 р. Рекомендації були вперше переглянуті з метою врахування нових тенденцій і технік відмивання коштів і розширення сфери застосування рекомендації щодо доходів, які отримувалися від інших видів злочинів, а не тільки від торгівлі наркотиками.

У жовтні 2001 р. FATF розширила свій мандат заходами протидії фінансуванню терористичних актів та терористичних організацій, і доповнила Рекомендації вісьмома (пізніше розширених до дев'яти) Спеціальними рекомендаціями щодо запобігання фінансуванню тероризму.

Переглянуті вдруге у 2003 р. Рекомендації разом зі Спеціальними Рекомендаціями були схвалені більш ніж 180 країнами світу. У 2012 р. FATF доповнила Рекомендації заходами-настановами щодо протидії розповсюдженню зброї масового знищення, а в 2018 р. Рекомендації зазнали змін з урахуванням набутого досвіду та перетворенням, що відбулися у міжнародній фінансовій сфері.

Протягом всіх цих років змінювалися не тільки документи, які розробляла ФАТФ, але змін зазнавала сама робоча група. Заснована на початку 7 країнами Великої сімки, до складу цієї організації сьогодні входять 34 країни-члени й дві міжнародні організації, спостерігачами є дві країни і 20 міжнародних організацій. ФАТФ також співпрацює з 8 регіональними групами типу ФАТФ (РГТФ). Членами цих автономних органів є понад 177 країн. У матеріалах та документах, підготовлених ФАТФ, ця організація діє як міжурядовий орган, і, на думку деяких дослідників, не може розглядатися як міжнародна організація, оскільки вона не була встановлена на основі міжнародного договору та не має затвердженого статуту [13].

Однак, незважаючи на невизначеність статусу, наданий робочій групі мандат розробляти стандарти та сприяти ефективній імплементації правових, регуляторних та оперативних заходів боротьби з відмиванням коштів, зумовив загальне визнання Рекомендацій ФАТФ як універсальних міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню коштів та політичну підтримку її заходів Організацією Об'єднаних Націй, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та інших провідних міжнародних організацій.

Висновки. Проаналізовані положення міжнародних документів свідчать про те, як світова спільнота крок за кроком шукала шляхи подолання небезпечного для цілісності міжнародної фінансової системи явища відмивання «брудних» грошей. Сформовані в них принципи та підходи були повністю взяті на озброєння спеціальною робочою групою з фінансових заходів.

Створення та діяльність ФАТФ – це майже єдиний успішний приклад формування світовою спільнотою глобальної системи вирішення конкретної проблеми. Незважаючи на відсутність імперативних приписів у документах, що створюються ФАТФ, ця система сьогодні володіє набором «непримусових» методів впливу, за допомогою яких доволі ефективно й оперативно відбувається постійна трансформація правових, регулятивних та інституційних основ національних систем протидії відмиванню коштів, а також формування міжнародного співробітництва у фінансових розслідуваннях.

Згідно зі змістом останньої редакції 40 Рекомендацій ФАТФ [14], можна виокремити такі елементи, які формують основу міжнародного співробітництва у фінансових розслідуваннях:

Перший (Рекомендації 1-2) – здатність країни визначати, здійснювати оцінку та розуміти ризики, пов'язані з відмиванням коштів та наявність національної політики в боротьбі з відмиванням коштів;

Другий (Рекомендації 3, 5) – визначення відмивання коштів, отриманих від злочину та фінансування тероризму кримінальним злочином;

Третій – наявність таких складових національної системи ПБК\ФТ:

– санкції (Рекомендації 4, 6, 7);

– первинні процедури фінансових розслідувань (Рекомендації 8–25);

– компетентні та ефективні державні органи, зайняті ПБК\ФТ (Рекомендації 29–35);

Четвертий (Рекомендації 36–40) – міжнародне співробітництво.

У Рекомендації 29 визначається центральний орган – підрозділ фінансової розвідки (ПФР), уповноважений на отримання всієї інформації, що стосується відмивання коштів, у т. ч. від правоохоронних органів, та дається власне визначення фінансового розслідування як діяльності спеціально уповноваженого державного органу щодо встановлення на підставі наявної й отриманої інформації конкретних осіб, активів, кримінальних мереж та асоціацій, відстеження певної діяльності або операції, встановлення зв'язків між особами та потенційними злочинними доходами і предикатними злочинами до відмивання коштів або фінансування тероризму, а також визначення тенденцій та типології відмивання коштів і фінансування тероризму.

Список використаних джерел

1. Transnational Security Report. Cooperating Across Borders: Tackling Illicit Flows. *Finance: Munich Security Conference*. Munich 2019. С. 38–48. URL: https://securityconference.org/assets/01_Bilder_Inhalte/01_Themen/05_TransnationalSecurity/MSC_Transnational_Security_Report.pdf (дата звернення: 20.08.2022).
2. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні : метод. рек. / [С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4312/1.pdf>. (дата звернення: 18.08.2022).
3. Emília Merlini Giuliani. Strafbarkeit der Geldwäsche in Brasilien und in Deutschland, Studien zur Rechtswissenschaft. Hamburg: Verlag Dr. Kovac, 2020. 304 s.
4. Bettina Bräuning. Ökonomie der Geldwäsche. Schriftenreihe innovative betriebswirtschaftliche Forschung und Praxis. Band 231. Hamburg: Verlag Dr. Kovac 2009. 470 s.
5. Recommendation No. R (80) 10 of the Committee of Ministers to member states on measures against the transfer and the safekeeping of funds of criminal origin./ Council of Europe. Committee of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/09000016804efd6>. (дата звернення: 19.08.2022).
6. Статут Ради Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text/ (дата звернення: 19.08.2022).
7. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення: 17.08.2022).
8. Страсбурзька Конвенція про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text (дата звернення: 19.08.2022).
9. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 17.08.2022).
10. Seidl-Hohewaldern I. International Economic „Soft Law“ (Volume 163). *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. URL: https://referenceworks.brillonline.com/entries/the-hague-academy-collected-courses/*A9789028609303_04#d82816712e10727. (дата звернення: 22.08.2022).
11. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право : навч. посіб. / за заг. ред. Теліпко В. Е. Київ : Центр учбової літератури. 2010. 608 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/26_2-Mizhnarodne_publichne_pravo-Telipko2010.pdf (дата звернення: 19.08.2022).
12. G7 Information Centre. Summit of the Arch: Officials Documents. Paris: Bulletin 19. July 1989. No 76. S. 669–670. URL: <http://www.g8.utoronto.ca/deutsch/1989paris/tiel2.pdf> (дата звернення: 19.09.2022).
13. Переверзева О. С., Гаджієв В. Ф. Особливості правової природи міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ). Часопис Київського університету права. 2020. № 3. С. 370–374. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/415/396> (дата звернення: 16.08.2022).
14. Рекомендації FATF: Збірка щодо Стандартів FATF, Методології їх оцінки та Правила та Процедури 5-го раунду взаємних оцінок Комітетом MONEYVAL (зі змінами станом на листопад 2020). С. 33–184. URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Міжнародні_стандарти/UKR_Compilation_book-FINAL\(02.02.20211\).pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Міжнародні_стандарти/UKR_Compilation_book-FINAL(02.02.20211).pdf). (дата звернення: 19.08.2022).

References

1. Transnational Security Report. Cooperating Across Borders: Tackling Illicit Flows. *Finance: Munich Security Conference*. Munich 2019. С. 38-48. Retrieved from https://securityconference.org/assets/01_Bilder_Inhalte/01_Themen/05_TransnationalSecurity/MSC_Transnational_Security_Report.pdf [in English].
2. Chetnjavsky, S. S., Korystin, O. E. & Nekrasov, V. A. (2017). *Finansovi rossliduvanya v sferi protydyi legalisaziyi slochynykh dokhodiv v Ukraini [Financial investigations in the field of combating the legalization of criminal proceeds in Ukraine]*. Kyiv: NAVS [in Ukrainian].

3. Emília Merlini, Giuliani (2020). *Strafbarkeit der Geldwäsche in Brasilien und in Deutschland, Studien zur Rechtswissenschaft*. Verlag Dr. Kovac [in German].
4. Bettina, Bräuning (2009). *Ökonomie der Geldwäsche. Schriftenreihe innovative betriebswirtschaftliche Forschung und Praxis*. Verlag Dr. Kovac. [in German].
5. *Recommendation No. R (80) 10 of the Committee of Ministers to member states on measures against the transfer and the safekeeping of funds of criminal origin./ Council of Europe. Committee of Ministers*. Retrieved from <https://rm.coe.int/09000016804efd62> [in English].
6. *Statut Rady Evropy [The Statute of the Council of Europe]* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text/. [in Ukrainian].
7. *Konventsia OON pro borotbu proty nezakonogo obighu narkotychnykh zasobiv i psyhotropnykh rehovyn [United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances] (1988)*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text [in Ukrainian].
8. *Strasburska Konventsia pro vidmyvanya, vyyavlenya, vyluchenya i konviskatsiyu dochodiv vid zlochynoyi diyaknosti (1990) [Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime. Strasbourg]*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text [in Ukrainian].
9. *Konventsia OON proty transnatsionalnoyi organizovanoyi zlochynosti [United Nations Convention against transnational organized crime] (2000)*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text [in Ukrainian].
10. Seidl-Hohenweldern, I. International Economic «Soft Law» (Volume 163). *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. Retrieved from https://referenceworks.brillonline.com/entries/the-hague-academy-collected-courses/*A9789028609303_04#d82816712e10727 [in English].
11. Telipko, V. E., Ovcharenko, A. S. (2010). *Mizhнародne publichne pravo [International public law]*. Zentr uchbovoyi literatury. Retrieved from https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/26_2-Mizhнародne_publichne_pravo-Telipko2010.pdf [in Ukrainian].
12. *G7 Information Centre. Summit of the Arch: Officials Documents (1989): Bulletin, 19, 669-670*. Retrieved from <http://www.g8.utoronto.ca/deutsch/1989paris/tiel2.pdf> [in German].
13. Pereverseva, O. S. & Hadzhiev, V. F. (2020). Osoblyvosti pravovoyi pryrody mizhнародnoyi grupy z protydiy vidmyvanyu brudnykh groshey FATF [Peculiarities of the legal nature of the international anti-money laundering group FATF]. *Chasopys Kyivskogo universiteta prava – Journal of Kyiv University of Law*, 3, 370-374. Retrieved from <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/415/396> [in Ukrainian].
14. *Rekomendatsiyi FATF: Zbirka shchodo Standartiv FATF, Metodologiyi yikh otsinky ta Pravyla ta Protsedury 5-go raundu vzayemnykh otsinok Komitetom MONEYYVAL (zi zminamy stanom na lystopad 2020) [FATF Recommendation: Compilation on FATF Standards, Methodology of their assessment and Rules and Procedures of the 5th round of mutual evaluations by the MONEYYVAL Committee (as amended as of November 2020)]*, 33-184. Retrieved from [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Міжнародні_стандарти/UKR_Compilation_book-FINAL_\(02.02.2021\).pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Міжнародні_стандарти/UKR_Compilation_book-FINAL_(02.02.2021).pdf) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.09.2022.